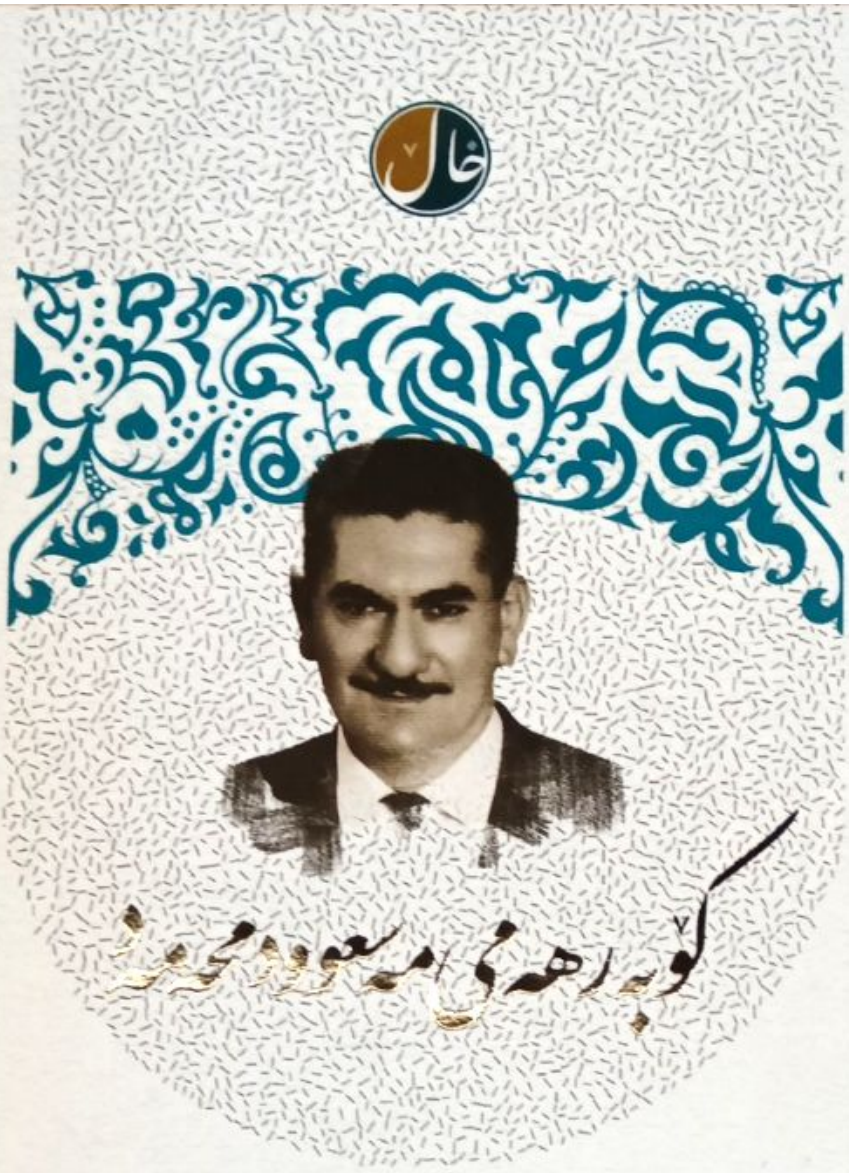

کۆبەرهەمی مەسعود محەمەد

زاراوەسازیی پێوانە

41444

مەسعود محەمەد

Preview sample - page 1 of 5 - Soran University Academic Digital Library

ڕێکخراوی خاڵ بۆ هزر و ڕۆشنبیری

٦٠

زاراوەسازیی پێوانە

نووسەر: مەسعوود محەمەد

لیژنەی سەرپەرشتیی کۆبەرهەم:
تۆفیق کەریم
هاوژین عومەر
ڕەوشت محەمەد

میژووی چاپ: ٢٠٢٣
نۆبەی چاپ: یەکەم
سەرپەرشتیی چاپ: ڕێدار ئەحمەد
تیراژ: (١٠٠٠) دانە

مافی لەچاپدانەوەی ئەم کۆبەرهەمە پارێزراوە بۆ
ڕێکخراوی خاڵ بۆ هزر و ڕۆشنبیری

لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارەی سپاردنی (٦٦٦)ی ساڵی (٢٠٢٣)ی پێدراوە.

Preview sample - page 2 of 5 - Soran University Academic Digital Library

ناوەڕۆک

پێشەکی 8

بەشی یەکەم: وشەی داڕێژراو 30

بەشی دوەم: ناوی داڕێژراو 118

بەشی سێیەم: وشەی لێکدراو 213

وشەی لێکدراوی «کار و ناو» 222

وشەی لێکدراوی «ناو و ناو» 280

پاشکۆی 1: بایی پەیبنکە لە باراشی زمانی کۆنینەمان 311

پاشکۆی 2: لیستەی زاراوە زانستییەکان 378

Preview sample - page 3 of 5 - Soran University Academic Digital Library

بێگومان ڕۆنانی زاراوە لە هەر بابەتێک بێت، گەلێک ئەستەمترە لە وەرگێڕانی تێکڕای بابەت، چونکە دەشێ بابەت هەرچیێک بێ بدرێتەوە بە هۆش و پێزانین و سەقافەت و لەوانەوە دارشتنێکی سەرجەمی بۆ ڕێک بخرێ بەو زمانەی کە وەرگێڕانەکەی بۆ دەکرێ، لەو هەوڵەشدا وەرگێڕ دەتوانێ بە پێی پێویست ڕێگا کورت و درێژ بکاتەوە تا دەگاتە ئەو دەقەی کە واتای بابەتی وەرگێڕدراوەکە ڕادەگەیەنێ، کەچی تاکە وشە بەتێکڕایی و وشەی زاراوە بەتایبەتی دەرفەتی دڵخوازی تێدا یەکجار بەرتەنگ و خوایشتگۆڕی تێدا لە زەحمەت زەحمەتترە تا ئەگەر بمانەوێ لە ڕێی وێکچواندنەوە نموونە بهێنینەوە دەتوانین بڵێین پێکانی مەبەست لە وەرگێڕاندا وەک پێکانی دیوارێک، کەچی پێکانی مەبەست لە ڕۆنان، یاخود وەرگێڕانی وشەی ئاسایی وەک پێکانی بەردێک لەو دیواردا. ئەمما پێکانی نیشانە لە دانانی زاراوەدا وەک پێکانی پنتێکە بەو بەردەوە. تاکە وشەی ئاسایی و تاکە وشەی زاراوە بەوەدا لە یەکدی جودا دەبنەوە کە:

1) وشەی ئاسایی لە دوو زمان، یاخود سەد زماندا بەرهەمێکی کۆمەڵایەتیی مرۆڤایەتیە، کە وەک جریوەی چوێلکە و قاسپەی کەو، تاکە مەبەستی ڕاگەیاندنی نیازی ئاخێوەری ڕەچاو کردوە، بێ ئەوەی گوێی دابێتە زمانێکی دیکە لەوەدا ئایا بۆ ئەو ڕاگەیاندنە چ وشەیێکی هەڵناوە و لەو هەڵنانەدا چ شتێکی تێخویندۆتەوە. هەرچی زاراوەیە لە سەرەتاوە مەبەستێکی نائاسایی بە مل خۆیەوە گرتوە، ئەوجا بە زۆریش لە ڕێی چاولێکەریی سەقافەتێکی پێشکەوتووە، پێوانە و کێشانەی زانستی و هونەری و ئەدەبی لەگەڵدا کردوە. بە ڕێکەوت کورد گوتوەتی «بەرد» عەرەبیش گوتوەتی «حجر». بەڵام بە مەبەست و بە ئەرک و لێکدانەوە کورد لە بری «قواعد اللغة» و «قواعد الإملاء»، «ڕێزمان» و «ڕێنووس» ی دۆزیوەتەوە، زۆر جارانیش لەو دۆزینەوەیەدا هەڵەی وەهای کردوە کە ناشێ ئاپۆرەی ئاخێوەر لە داهێنانی وشەی عادەتیدا هەڵەی ئەوتۆیی بکات، وەک کە زمانزان هاتوە لە بری «ضمیر، Pronoun» زاراوەی «ڕاناو» ی پەسەند کردوە یاخود زۆر کەس

Preview sample - page 4 of 5 - Soran University Academic Digital Library

لە جێگەی «فعل» ی عەرەبی «فرمان» یان بە باش زانیوە کەچی وشەی ناپەسەندتر لە «ڕاناو». «فرمان» بە زۆرەملێ نەبێ هەر دەست ناکەوێ.

وشەی «ڕاناو» ئەگەر لە پێشگری «ڕا» - ڕاهاتن- ڕاپسکاوتن- ڕابووردن... و وشەی «ناو» پەیدا بووبێ وەک ئەوەیە لۆکە بە ئاسندا بدووریت چونکە پاشگری «ڕا» هەر لەگەڵ کاردا دێت. کەس نەیبیستوە گوترابێ «ڕابەرد، ڕاعەلیشیش، ڕازوڕنا»... ئەگەر لە «ئەڕا» بە واتای «بۆ» وە هاتبێ دەبێ بگوترێ «ئەڕای ناو» وەک کە هەندێک دەنووسن «بۆناو» هەڵبەت «بۆناو» لەگەڵ ناقۆلایی خۆیدا پەسەندترە لە «ڕاناو».

وشەی «فرمان» هەمان «فەرمان» ـە کە بە واتای «امر» هاتوە. نەخوێندووی کورد لە هەندێ شوێنی کوردنشینیدا دەڵێن «فرمانی خۆم جێبەجێ کرد» مەبەستیشیان ئەوەیە کە ئەمرێکی بەسەریانەوە یاخود پێداویستیکی لێیان داوا دەکرێ جێبەجێیان کردوە. بەشێکی خوێندەواری کورد بۆ ئەوە چوو کە فەرمان لەو بەکارهێنانەدا بە واتای «عمل، فعل» هاتوە ئیتر گورج فرمانیان لە جێگەی فیعلی ڕێزمانی عەرەبی هەڵنا بۆ ڕێزمانی کوردی.

2) ئاپۆرەی خەڵق کە دێن بەپێی توانا و بۆچوونی زگماکیان وشەی لێکدراو دروست دەکەن بەسەر باریکەڕێگەی زەوقی زمانزانییاندا بەرەو مەبەستی سادەی ئەو ئەرکە عادەتییەوە دەڕۆن کەمیش وەها دەبێ ساتمەی تێدا بکەن چونکە ڕابەریان چرای ناوەکیی زمانەکەیانە کە بە نەبزی دڵیان لێ دەدات نەک گڵۆپی خوازرایەوەی فەلسەفەی زماننناسی (فقه اللغة).

لەو بوارە ڕوونەوە خەڵقەکە توانی بە لووسولێکی و ڕێکوپێکی بڵێ: سەربەست، پارزۆنگ، دەمەوانە، زارهەراش، دارەمەیت، دەستکێش... یاخود هات و لە ڕێی بەکارهێنانی ئامێری وەکوو کاروباری جووت و ئاش و خەڕەک ناوێکی لە باری بۆ هەر یەکێک لە وردە ئامرازی ئەو ئامێرانە پەسەند کرد کە لەگەڵ کاری ئامرازەکەدا دەگونجێت. یەکێک لەگەڵ جووت خەریک نەبووبێ ناتوانێ لە لاوە بیر لە وشەی لێکدراوی وەک «بەنکەڵەمە» بکاتەوە یاخود «دەستەندوو» ڕۆ بنێت. بابای زمانزان و پسپۆڕی ڕێزمان و دەنگناسی و فەرهەنگنووسی بە هۆی

Preview sample - page 5 of 5 - Soran University Academic Digital Library